

Natur
Ref. SIMAP/ECB
Den 9. juni 2021

Noter fra møder i de to følgegrupper for urørt skov primo juni 2021

Forsker følgegruppen for urørt skov 2. juni 2021

Forsker deltagere: Hans Henrik Bruun (Biologisk Institut (BIO), Inger Kappel Schmidt (Institut for Geovidenskab og Naturressourcer (IGN), Københavns Universitet), Peter Friis Møller (GEUS), Carsten Rahbek (CMEC, Københavns Universitet) Jens-Christian Svenning (Aarhus Universitet) og Jacob Heilmann-Clausen (CMEC, Københavns Universitet).

Forsker afbud: Rasmus Ejrnæs (DCE, Aarhus Universitet)

NST deltagere: Signe Nepper Larsen, Mads Jensen, Per Lyng Jensen, Erik Buchwald og Sissel Pedersen (noter).

Disse noter udgør ikke et egentlig mødereferat, men et notat som Naturstyrelsen udarbejder med opsummering af, hvordan styrelsen hørte input fra forskerne på mødet. Notatet er til brug for styrelsens orientering af miljøministeren m.fl.

Introduktion til mødet

Dagsorden for dette møde handlede om de indkomne høringssvar fra høring af urørt skov udpegningen efter aftalen om urørt skov fra juni 2020 og de overordnede retningslinjer, den overordnede prioritering af græsning mv., forslag til kriterier for udpegninger for Natur- og Biodiversitetspakken og brug af de overordnede retningslinjer for arealer udpeget efter Natur- og Biodiversitetspakken.

Høringsnotat for høring af urørt skov

Der er indkommet 52 høringssvar, som går i forskellige retninger, og blev opsummeret af Naturstyrelsen. På baggrund af høringssvarene ønskede Naturstyrelsen følgegruppens refleksioner i forhold til at indarbejde små ændringer i fire afsnit af de overordnede retningslinjer, kommentere yderligere på miljøfaktoren "Luft og klimatiske faktorer" i miljøreddegørelsen og evt. tilpasse udpegningen af Rold Skov. Desuden ønskedes følgegruppens holdning til i højere grad at arbejde med urørt skov, som *urørt natur* fremfor opdeling på lysåbne arealer og skovbevoksede arealer.

Forskerne (alle) bakkede op om, at de anførte små ændringer i de overordnede retningslinjer blev lavet, samt uddybningen af "Luft og klimatiske faktorer" i miljøreddegørelsen.

Peter Friis Møller bakkede op om at betragte udpegede urørte skovområder som urørt natur og foreslog fremadrettet at kalde det "urørte skovlandskaber". Det, som ikke hører med, er sådan noget som marker, agre og bebyggelse. Forskerne (alle) bakkede op om Peters forslag og det vigtige i, at urørt skov ikke opdeles i lysåben og træbevokset, men skal ses dynamisk som urørt skovlandskab, hvor delarealer fremadrettet kan skifte mellem lysåben og træbevokset status.

Forskerne (alle) bakkede som udgangspunkt op om Rold Skov udpegningen, som den var præsenteret i høringen, og ønskede generelt ikke, at der skulle udtages nåletræsområder fra udpegningen og erstatte dem med andre delarealer i omegnen, hvilket var foreslået i flere høringssvar. Høringssvarene

omhandlende Rold Skov kom fra nærliggende private skovejere, der frygter billeangreb (typografbiller), nogle mountainbike-klubber, der ønsker fortsat at kunne bruge banerne i nåletræsområderne og Dansk Naturfredningsforening, der ikke mener, at udpegningen af nåletræsområderne i Rold Skov vil gavne biodiversiteten.

Forskerne (alle) mente, at det var vigtigt at tænke langsigtet og opnå store *sammenhængende* områder.

Jacob Heilmann-Clausen foreslog dog, at man for Rold Skov området forlængede fældningsperioden, så risikoen for billeangreb ikke var så stor, og omlægningen kunne ske mere gradvis og naturlig. Peter Friis Møller, Inger Kappel Schmidt og Hans Henrik Bruun var enig i det forslag. Bille-problemet burde kunne løses ved en fornuftig drift i fældningsperioden og MTB-banerne bør kunne opretholdes i urørt skov. Længden på forlænget periode blev konkluderet til f.eks. 25 år.

Overordnet prioritering af græsning mv.

Aftalen om urørt skov og de afsatte midler giver mulighed for at afgræsse omkring 30% af det udpegede areal, udover hvad der allerede græsses i dag. Mængden af afgræsning er baseret på hegnopsætning, vedligeholdelse af hegn, samt de forventede større krav til opsyn med dyr. Der skal derfor foretages en prioritering af græsning. Naturstyrelsen har lavet et pointsystem baseret på biodiversitet.

Naturstyrelsen ønsker at høre forskernes refleksioner på, hvordan Naturstyrelsen i øvrigt kan prioritere og vælge områderne til græsning.

Hans Henrik Bruun, Jacob Heilmann-Clausen og Jens-Christian Svenning mente, at tilgangen og de kriterier, som Naturstyrelsen har anvendt for prioritering i retningslinjernes bilag 2, generelt er fornuftige og faglig begrundet. Vægtningen mellem kriterierne kan som ved andre pointsystemer diskuteres, men der var ikke konkrete forslag til ændringer. Ingen var uenige i det, men Naturstyrelsen kunne overveje at få lavet en forskningsbaseret evaluering om emnet. Jens-Christian Svenning var glad for, at bilag 2-prioriteringen skete rent ud fra biodiversitet og ikke sammenblandet med andre hensyn. Peter Friis Møller nævnte, at græsning kan undværes i skove med få point.

Yderligere nævnte Hans Henrik Bruun, at der kan prioriteres efter om skoven kan afgræsses sammen med andre tilgrænsende naturområder, herunder hos andre ejere. Der bør gives høj prioritet til områder, hvor der også er eng, hede, overdrev etc., og forholdet til de hydrologiske forhold bør også indtænkes. Peter Friis Møller foreslog med opbakning fra Hans Henrik Bruun, at man også kunne tage et "besværlighedsindeks" med i prioriteringen. Et sådant kunne indeholde, hvor mange veje der er, hvor nemt er det at sætte hegn, skal der være færste osv.

Naturstyrelsen konkluderede, at en række andre hensyn ud over biodiversitet skal indgå i prioritering af græsning, f.eks. inddragelse af større lysåbne arealer og størrelsen på muligt græsningsområde, og nævnte at prioriteringen af tiltag haster, idet forvaltningsplanerne skal udarbejdes og i offentlig høring i 2. halvår af 2021.

Forslag til mere urørt skov jf. Natur- og Biodiversitetspakken, FL2021

Der skal jf. Natur- og Biodiversitetspakken udpeges yderligere op mod 46.000 ha urørt skov, og der er politiske signaler om, at de hektar primært skal findes i statsskovene, og at store arealer skal udpeges snarest. Naturstyrelsen foreslår med de forudsætninger at udpege statsskovene først i de oplagte gamle løvskovsegne (østlig zone), og senere på året efter afklaring af udpegningskriterier at gå videre med statsskove i vestlige Danmark (zone midt og vest). Den vestlige zone har næringsfattige jorde, lav luftforurening og mange truede arter, mens midterzonen generelt har mindst biodiversitet, da den primært har intensivt drevne plantager og højere luftforurening mv.

Forskerne (alle) mener, at dansk biodiversitet i skov ikke bliver sikret, hvis private arealer ikke inddrages i høj grad i udpegningen af urørt skov, og at det er vigtigt med god geografisk spredning, idet de mest oplagte statsskove allerede er udpeget til urørt. Carsten Rahbek uddybede, at de forskningsbaserede analyser for udlægning af urørt skov anbefalede mere urørt privatejet skov end statejet og nævnte, at det kan være relevant at genbesøge de analyser, hvor rapporterne ligger tilbage fra 2012 og 2016. Yderligere ville det være ideelt at se på Danmark samlet uden opdeling på ejere eller zoner, og sikre komplementaritet i udpegningerne, så arterne dækkes bredt. Større sammenhængende skovlandskaber og arealer er vigtigere end små områder.

Peter Friis Møller, Inger Kappel Schmidt, Jens-Christian Svenning og Hans Henrik Bruun mente, at zoneopdelingen godt kunne være nyttig, og at Naturstyrelsens logik bag opdelingen gav mening, mens Jacob Heilmann-Clausen undrede sig over grænsens konkrete forløb visse steder og Inger Kappel Schmidt nævnte, at der i vest nok kunne findes større arealer, f.eks. omkring Lourup Skov. I kommende udpegninger bør fokus være på størrelse og potentiale. Forskerne (alle) er enige om, at udpegningerne optimalt bør indeholde lysåbne arealer, så der bliver mulighed for græsning, naturlig dynamik og overgangszoner, og så der i højere grad kan blive tale om urørt skovlandskab.

Naturstyrelsen svarede, at kortet med zoner er et princip kort, og noterer sig, at de konkrete zonegrænser kunne lægges anderledes, samt at udpegning af kommende nationalparker på statens arealer også vil spille ind med arealer til urørt skov, herunder med store sammenhængende skovlandskaber.

Hans Henrik Bruun var usikker på, hvorvidt alle små arealer i østlige Danmark er relevante at udpege, eller om der kunne sættes en mindste grænse på f.eks. 500 ha, hvilket blev kommenteret (Inger Kappel Schmidt og Peter Friis Møller) som u hensigtsmæssigt, da der er så få statsskove af den størrelse tilbage i øst, som ikke allerede er udpeget som urørt skov. Der var enighed om, at områderne ikke udelukkende skal bestå af træbevoksede arealer, men også kan indeholde lysåbne arealer, og at størrelsen på arealer skal ses i økologisk sammenhæng, dvs. sammenhæng med andre naturarealer uanset ejer bør indgå i overvejelserne. Der var også opbakning til, at styrelsen ved den kommende udpegning af urørt skov anvender den bredere skovdefinition, som FAO anvender, fremfor skovlovens definition af skov, som bestående af højstammede træer i bevoksninger med ret høj tæthed.

Genbrug af overordnede retningslinjer for aftalen om urørt skov fra juni 2020 til Natur- og Biodiversitetspakken

Naturstyrelsen foreslår at bruge de samme overordnede retningslinjer til arealer udpeget i den kommende tid, som bruges til arealer udpeget jf. aftalen om urørt skov fra juni 2020. Af hensyn til ønsker fra træindustrien og 3F er der ved at ske en politisk afklaring, om retningslinjerne for salg af løvtræ fra de kommende urørte skove evt. skal justeres. Ved mødet blev forskerne spurgt, om der af hensyn til andre forhold bør lægges et anderledes snit ind i forhold til retningslinjerne.

Carsten Rahbek nævnte, at der ikke er behov for ændring af retningslinjerne, idet dødt ved i skoven har stor værdi for biodiversiteten, mens evt. øget salg af træ har meget lille og ubetydelig værdi for klima og samfundsøkonomi. Hans Henrik Bruun og Peter Friis Møller bakkede op om det og mente, at det ville være mærkeligt at sælge mere løvtræ fra kommende urørte skove. Det er meningen, det skal handle om biodiversitet.

Inger Kappel Schmidt anbefalede, at politikerne bevarede en væsentlig produktion af certificeret træ i statsskovene, hvilket bør ses i sammenhæng med behovet for at udpege en større andel af de kommende urørte skove hos andre ejere end staten. Hun gjorde desuden opmærksom på, at ift. klimadebatten, så vil det være træbevoksninger yngre end ca. 40 år, der hjælper mest på optaget af CO₂. På den måde vil udpegning af ældre skove ikke belaste CO₂ optaget mere end højest nødvendigt.

Jens-Christian Svenning var som udgangspunkt enig med tidligere kommentarer, men mente at man godt kan åbne op for at sælge mere træ fra især unge, ensartede bevoksninger i udpeget urørt skov, i forbindelse med at de ud fra biodiversitetshensyn åbnes op til mere naturlig struktur.

Forskerne (alle) var enige i, at de penge der afsættes til græsning mv., bør benyttes, hvor det understøtter natur og biodiversitet i størst omfang, uanset om det er penge fra den ene eller anden udpegning eller finanslov. Det vil sige, at penge afsat til græsning i kommende urørt skov også skal kunne bruges på arealer, der er udpeget tidligere. De naturmæssigt bedste statsskove er udpeget tidligere, men hvis ressourcerne ikke rækker til mere end græsning af 30 % af arealerne, er det ikke tilfredsstillende set ud fra en faglig vurdering. Inger Kappel Schmidt og Carsten Rahbek sagde yderligere, at det ikke er så vigtigt at få alle detaljer på plads hurtigt og planlægge græsning inden alle udpegninger er gennemført, men derimod se på hvor græsning vil være bedst på tværs af alle de endelige udpegninger af urørt skov.

Konklusionen var dermed, at der var opbakning til, at de hidtidige retningslinjer genbruges i videst muligt omfang til de kommende udpegninger af urørt skov, så der ikke skelnes mellem de forskellige runder af urørt skov.

Afrunding

Naturstyrelsen takkede for gode input, og meddelte, at noter fra mødet ville blive udsendt snarest muligt. Styrelsen vil desuden senere udsende datoforslag til næste møde, som forventes at ville ligge ca. 1. marts 2022.

Interessant følgegruppen for urørt skov 7. juni 2021

Interessant deltagere: Anders Horsten (DOF BirdLife), Anders Michaelsen (Verdens Skove), Anne Sofie Bjerre (Friluftsrådet), Birgitte Marcussen (DN), Charlotte Moshøj (Det Grønne Kontaktudvalg) og Thor Hjarsen (WWF).

NST deltagere: Signe Nepper Larsen, Mads Jensen, Per Lynge Jensen, Erik Buchwald og Sissel Pedersen (noter).

Disse noter udgør ikke et egentlig mødereferat, men et notat, som Naturstyrelsen udarbejder med opsummering af, hvordan styrelsen hørte input fra forskerne på mødet. Notatet er til brug for styrelsens orientering af miljøministeren m.fl.

Introduktion til mødet

Dagsorden for dette møde handlede om de indkomne høringssvar fra høring af urørt skov udpegningen efter aftalen om urørt skov fra juni 2020 og de overordnede retningslinjer, den overordnede prioritering af græsning mv., forslag til kriterier for udpegninger for Natur- og Biodiversitetspakken og brug af de overordnede retningslinjer for arealer udpeget efter Natur- og Biodiversitetspakken.

Høringsnotat for høring af urørt skov

Der er indkommet 52 høringssvar, som går i forskellige retninger, og blev opsummeret af Naturstyrelsen. På baggrund af høringssvarene ønskede Naturstyrelsen følgegruppens refleksioner i forhold til at lave små ændringer i fire afsnit af de overordnede retningslinjer, kommentere yderligere på miljøfaktoren "Luft og klimatiske faktorer" i miljøredegørelsen og evt. tilpasse udpegningen af Rold Skov. Desuden ønskedes følgegruppens holdning til i højere grad at arbejde med urørt skov, som *urørt natur* frem for opdeling på lysåbne arealer og skovbevoksede arealer.

Thor Hjarsen gjorde opmærksom på, at Naturstyrelsen ikke har ændret i perioden for udtag og salg af træ, selvom flere grønne organisationer i høringen har ønsket, at perioden blev mindsket fra op til 25 år til op til 15 år. Naturstyrelsen kommenterede, at perioden allerede er mindsket fra 50 år til 25 år, som følge af følgegruppernes tidligere anbefalinger.

Anne Sofie Bjerre mente, at Naturstyrelsen ikke har medtaget ret meget af Friluftsrådets høringssvar. Derudover var hun usikker på, om Naturstyrelsen havde forstået Friluftsrådets forslag om et pointsystem i skovene. Systemet skulle baseres på biodiversitetspotentiale og friluftsliv, så der hvor biodiversitetspotentialet er størst og friluftslivet mindst, kan der laves mange naturgenopretningstiltag, mens der i den omvendte situation helst ikke skal laves tiltag. Naturstyrelsen svarede, at Friluftsrådets forslag er noteret, men systematiske data, der kan bruges til at beregne et objektivi pointsystem til vurdering af friluftsliv i skovene, ikke foreligger.

Birgitte Marcussen pointerede, at der heller ikke er lyttet til Dansk Naturfredningsforenings forslag om at lade alt dødt ved ligge - også eksoter - og blot fjerne frøpuljer fra skoven. Mere salg af træ hænger ikke sammen med, at urørt skov er en indsats rettet alene mod biodiversitet. Det skal også være muligt stadig at begrænse adgangen og færdslen ved særlige hensyn som f.eks. ynglende fiskeørn. Anders Horsten, Thor Hjarsen og Anders Michaelsen bakkede op om Birgittes kommentar.

Anders Michaelsen og Thor Hjarsen spurgte ind til, hvordan det forholder sig med græsning i urørt skov. Hvor kommer ressourcerne fra, og hvad ligger til grund for at kun ca. 30% forventes at kunne græsses? Derudover undrede Thor Hjarsen sig over, at der ikke er indregnet mulige tilskud i økonomien og budgetterne. Naturstyrelsen forklarede, at der tidligere til følgegruppen er delt materiale med tallene og forklarer, at de 30% er ud over, hvad der græsses i forvejen, og at satsen er beregnet ud fra cirka priser på hegn, tidsforbrug på opsyn med dyr o.a. Derfor er de 30% heller ikke et mål eller et fast tal, det kan ende med f.eks. 25% eller 35% i sidste ende. Styrelsen vil naturligvis bestræbe sig på at udnytte de bevilligede midler med størst mulig effekt for biodiversiteten.

Anders Horsten nævnte, at DOF er skeptiske, hvis ikke imod, den ændring, som styrelsen foreslår for Rold Skov. DOF mener ikke, at Naturstyrelsen kan ændre udpegningen, da forskerne har peget på lige netop disse arealer, de mener desuden også at Rise Skov ligger for langt væk til at give nogen form for sammenhæng. Meningen med urørt skov er ikke at få ”gækkebrevsudpegninger”, men større sammenhængende arealer.

Thor Hjarsen bakkede op om Anders Horsten. Anne Sofie Bjerre gjorde opmærksom på, at det er lige netop i situationer som denne, hvor det vil være relevant med deres friluftsliv -pointsystem, så mountainbikebaner i skoven kunne friholdes for udlæg af urørt skov.

Naturstyrelsen noterede sig synspunkterne, herunder, at der ikke var opbakning til at følge de høringssvar, som ønskede Rold Skov-udpegningen ændret.

Overordnet prioritering af græsning

Aftalen om urørt skov og de afsatte midler giver mulighed for at afgræsse omkring 30% af det udpegede areal, udover hvad der allerede græsses i dag. Mængden af afgræsning er baseret på hegnopsætning, vedligeholdelse af hegn, samt de forventede større krav til opsyn med dyr. Der skal derfor foretages en prioritering af græsning. Naturstyrelsen har lavet et pointsystem baseret på biodiversitet.

Naturstyrelsen ønsker at høre interessenternes refleksioner på, hvordan Naturstyrelsen i øvrigt kan prioritere og vælge områderne til græsning.

Thor Hjarsen nævnte, at pointgivningen er statisk og baseret på ældre data, da der er kommet ny viden siden 2015. Den nye viden vil måske ikke ændre noget væsentligt, men der kan være nye

informationer, der er relevante at tage med. Græsning burde, ud over de biologiske forhold, prioriteres efter størrelse og sammenhæng med andre arealer. Anders Michaelsen bakkede op om dette.

Anne Sofie Bjerre henviste til, at et aktuelt kriterie for græsning kunne være nærhed til by, så meget bynære skove ikke prioriteres over ikke-bynære skove. Friluftsbbrugere tager oftest til nærmeste skov og for nogen vil en hegning være en hindring. Desuden er der nogle hindringer for f.eks. spejderledere, hvor deres forsikring ikke dækker, hvis de tager spejderne med ind i en hegning.

Birgitte Marcussen gjorde opmærksom på, at det ikke nødvendigvis er hele skove, der skal græsses, da ikke alle dele er egnede til græsning. Det skal give mening for biodiversiteten, hvilke dele af skovene, der græsses. Birgitte mener også, at der skal tages højde for størrelsen af græsningsarealet.

Anders Horsten, Anne Sofie Bjerre, Anders Michaelsen og Charlotte Moshøj argumenterede for, at der også kan være noget galt med italesættelsen af hegninger. Det er ikke et lukket område, hvor man ikke kan færdes eller dyrke friluftsliv. Der skal være mere fokus i kommunikationen på, hvad man kan opleve af positive ting i urørt skov, heriblandt på græssede arealer. Anders Horsten mente, at Naturstyrelsen i dag formidler græsning og hegninger rigtig godt på deres arealer.

Generelt ser interessenterne gerne, at hegningerne også indeholder lysåbne arealer, så der skabes dynamik og sammenhæng mellem lysåbne og skovbevoksede arealer, så det ses under et.

Forslag til mere urørt skov jf. Natur- og Biodiversitetspakken, FL2021

Der skal jf. Natur- og Biodiversitetspakken udpeges yderligere op mod 46.000 ha urørt skov, og der er politiske signaler om, at de hektar primært skal findes i statsskovene, og at store arealer skal udpeges snarest. Naturstyrelsen foreslår med de forudsætninger at udpege statsskovene først i de oplagte gamle løvskovsegne (østlig zone), og senere på året efter afklaring af udpegningskriterier at gå videre med statsskove i vestlige Danmark (zone midt og vest). Den vestlige zone har næringsfattige jorde, lav luftforurening og mange truede arter, mens midterzonen generelt har mindst biodiversitet, da den primært har intensivt drevne plantager og højere luftforurening mv.

Generelt mente interessenterne, at nye udpegninger skal baseres på en faglig rapport eller gennemgang udarbejdet af biodiversitetsforskere. Thor Hjarsen mente ikke, at det er fordelagtigt for politikerne at haste udpegningerne igennem, da man risikerer ikke at udpege de rigtige arealer.

Interessenterne mente, at tidsplanen og processen er for kort og komprimeret, da de har et ønske om, at nå at se noterne fra forskerfølgegruppemødet.

Birgitte Marcussen mente, at det er en god idé at tage lysåbne arealer med i udpegningen af urørt skov, men de skal ikke tælle med i det totale hektartal. Det vil udvande konceptet om urørt skov, da lysåbne arealer i forvejen er urørte og ikke drives.

Anders Horsten bakker op om Thor Hjarsen og Birgitte Marcussen og mener, at begrebet "urørt skovlandskab" sagtens kan bruges om urørt skov og de nye udpegninger. Han opfordrede også til, at der ikke plantes i urørt skov; naturen skal nok selv indfinde sig.

Anne Sofie Bjerre ønskede, at det bliver muligt at tage mere højde for friluftslivet og give det flere muligheder i de nye udpegninger. Når så mange hektar skal udlægges, er der et større behov for at sikre friluftslivets muligheder ud over "det stille friluftsliv" – især i bynære områder.

Generelt var interessenterne enige i det vigtige i, at yderligere udpegning også bør inkludere private arealer, da der ligger nogle værdifulde områder, som ikke er udlagt til urørt skov og som biodiversitetsmæssigt er mere værd end det resterende på Naturstyrelsens arealer. De naturmæssigt gode skove på private arealer bør prioriteres før mere statskov.

Genbrug af overordnede retningslinjer for FL2020 til Natur- og Biodiversitetspakken

Naturstyrelsen foreslår at bruge de samme overordnede retningslinjer til arealer udpeget i den kommende tid, som bruges til arealer udpeget jf. aftalen om urørt skov fra juni 2020. Af hensyn til ønsker fra træindustrien og 3F er ved at blive afklaret politisk, om retningslinjerne for salg af løvtræ fra de kommende urørte skove evt. skal justeres. Bør der af hensyn til andre forhold lægges et anderledes snit ind i forhold til retningslinjerne?

Interessenterne mente, at de har haft for kort tid til at forberede sig på denne problemstilling, når de overordnede retningslinjer skal dække så mange nye hektar urørt skov, og det endnu ikke er besluttet, hvordan de udpeges. Generelt gælder de udtalelser, de tidligere er kommet med, som f.eks. Birgitte Marcussens ønske om mere dødt ved og Anders Horstens ønske om ingen plantning.
